

РЕКОМЕНДАЦІЇ
слухань у Комітеті Верховної Ради України
з питань освіти, науки та інновацій на тему:
«Стан і проблеми законодавчого забезпечення розвитку дошкільної
освіти в Україні»

Учасники слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій (12 лютого 2020 року) відзначають актуальність питання розвитку дошкільної освіти в Україні, яка є обов'язковою первинною складовою системи безперервної освіти. Підвищення уваги на національному та міжнародних рівнях, підвищення уваги до освіти і виховання дітей, дитячої творчості засвідчує поява міжнародних документів про охорону дитинства. Зокрема, у 2010 році під егідою ЮНЕСКО вперше було проведено Всесвітню конференцію «Турбота та освіта для дітей раннього і дошкільного віку», під час якої було підкреслено, що турбота про дітей раннього і дошкільного віку, їх освіта є першим фундаментальним кроком до створення багатства народу.

Метою слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій є обговорення актуальних проблем дошкільної освіти, визначення шляхів їх усунення, а також концептуальних засад нової редакції Закону України «Про дошкільну освіту».

Здобуття дошкільної освіти у різних її формах є вкрай важливим для дітей відповідного віку, оскільки створює сприятливі умови для формування необхідних базових якостей особистості та компетентностей, що забезпечує підґрунтя для подальшого успіху дитини, її гармонійного цілісного розвитку та неперервного переходу до здобуття наступного рівня освіти. Дослідження показують, що діти, які отримали якісну дошкільну освіту, мали кращі результати з математичної компетентності в шкільному віці порівняно з іншими дітьми, які не мали такого досвіду.

Державна політика у сфері дошкільної освіти визначається Конституцією України, Законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту» та іншими нормативно-правовими актами, що втілюються центральними і місцевими органами виконавчої влади та місцевого самоврядування. Зокрема, такими як Положення про дошкільний навчальний заклад, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 березня 2003 року № 305; Санітарний регламент для дошкільних навчальних закладів, затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 24 березня 2016 року № 234, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 14 квітня 2016 року за № 563/28693; Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 року № 1187; Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження норм харчування у навчальних та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку» від 22 листопада 2004 року № 1591; Порядок організації харчування дітей у навчальних та оздоровчих закладах, затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я

України, Міністерства освіти і науки України від 01 червня 2005 року № 242/329; Інструкція з організації харчування дітей у дошкільних навчальних закладах, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України від 17 квітня 2006 року № 298/227 тощо.

Держава визнає пріоритетну роль дошкільної освіти у розвитку людини та створює належні умови для її здобуття. Разом з тим, існує потреба у модернізації вітчизняної дошкільної освіти, яка пов'язана з необхідністю розв'язання низки проблем цієї освітньої ланки, а також приведенням її у відповідність до європейських та світових тенденцій та викликів глобального світу, зростаючою увагою міжнародної спільноти до дошкільної освіти. Зокрема, Стратегією інтелектуального, стійкого та інклюзивного зростання Європейського Союзу «Європа 2020» визначена необхідність досягнення 95-відсоткового охоплення дошкільною освітою дітей віком від 4 років і до віку, коли починається обов'язкове навчання.

Учасники слухань у Комітеті з питань освіти, науки та інновацій констатують необхідність оновлення освітньої нормативно-правової бази, підготовки та прийняття нової редакції Закону України «Про дошкільну освіту», а також виділяють актуальні проблеми у сфері дошкільної освіти та можливі шляхи їх вирішення, а саме:

1) Доступність дошкільної освіти. Невідповідність кількості існуючих місць у закладах дошкільної освіти потребам населення, що пропонується вирішити шляхом:

- внесення змін до Бюджетного кодексу України у частині передбачення видатків з Державного бюджету України на відкриття нових комунальних закладів дошкільної освіти або дошкільних відділень в інших закладах освіти; освітньої субвенції для здобуття обов'язкової дошкільної освіти 5-річних дітей, дітей з особливими освітніми потребами за принципом «гроші йдуть за дитиною»;
- будівництво й реконструкції закладів дошкільної освіти;
- створення сприятливих умов для створення і діяльності приватних та корпоративних закладів дошкільної освіти, у тому числі через умови користування нерухомим майном, земельними ділянками територіальних громад;
- створення сприятливих умов для розширення мережі різних суб'єктів освітньої діяльності, що забезпечують здобуття дошкільної освіти;
- розширення форм організації дошкільної освіти (відкриття груп з короткотривалим перебуванням тощо);
- відкриття дитячих садків у пристосованих приміщеннях;
- створення центрів методичного та психологічного супроводу батьків, діти яких не отримали місця здобуття освіти в дитячому садочку, або обрали свідомо сімейну форму здобуття дошкільної освіти;
- розвиток державно-приватного та державно-громадського партнерства;

- посилення контролю при наданні дозволів на будівництво житла щодо обов'язковості будівництва закладів дошкільної та повної загальної середньої освіти.

2) Низька мотивація вихователів закладів дошкільної освіти у зв'язку з низькою заробітною платою та відповідно неprestижністю професії педагогічних працівників закладів дошкільної освіти, що можливо вирішити шляхом:

- підвищення посадового окладу вихователя; введення до штатних розписів закладів дошкільної освіти штатних одиниць з урахуванням кількості дітей, а не кількості груп; дотримання положень чинного законодавства в частині обов'язкового здійснення доплат за перевищення планової наповнюваності груп дітьми;

- покращення соціального пакету педагогічних працівників закладів дошкільної освіти, зокрема збільшення періоду відпустки;

- зменшення педагогічного навантаження вихователів закладів дошкільної освіти загального типу з 30 до 25 годин;

- запровадження адресної грошової допомоги молодим спеціалістам – педагогічним працівникам закладів дошкільної освіти, які уклали угоду про роботу в зазначених закладах освіти.

3) Необхідність усвідомлення як на державному рівні, так і на рівні батьків важливості раннього розвитку дітей віком від 0 до 2 років (відповідно до МСКО це окремий підрівень допочаткової (дошкільної) освіти), що пропонується вирішити шляхом:

- розширення соціально-педагогічного патронату сім'ї, у якій зростають діти раннього віку;

- розроблення і впровадження в практику дошкільної освіти науково-методичного забезпечення раннього розвитку дітей на основі єдиної концепції;

- надання сім'ям, які мають дітей раннього та дошкільного віку, педагогічної допомоги з питань дошкільної освіти та освітнього розвитку дитини; проведення роз'яснювальної кампанії серед батьків та родин, які мають дітей раннього дошкільного віку щодо особливого значення для подальшого розвитку дітей цього періоду; вікових особливостей дітей, ролі і функцій закладу дошкільної освіти у розвитку дитини, а також власної ролі та завдань.

4) Низький рівень обсягів фінансування сфери дошкільної освіти, що забезпечується виключно з місцевих бюджетів. Вирішення проблеми можливе шляхом:

- запровадження багатоканального фінансування дошкільної освіти;

- розвиток державно-громадського та державно-приватного партнерства.

5) Створення системи забезпечення якості дошкільної освіти. З цією метою необхідно:

- розбудувати ефективну систему зовнішнього забезпечення якості дошкільної освіти

- здійснювати організаційно-методичну підтримку закладів дошкільної освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності, що забезпечують здобуття

дошкільної освіти, щодо створення внутрішньої системи забезпечення якості освіти;

- запровадити систему моніторингу та оцінку якості дошкільної освіти;
- сформувавши Порядок інституційного аудиту закладів дошкільної освіти, у тому числі Критеріїв та індикаторів оцінювання якості освітньої діяльності у сфері дошкільної освіти;
- розробити професійний стандарт вихователя закладу дошкільної освіти та стандарт вищої освіти зі спеціальності «Дошкільна освіта».

б) *Забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою, що пропонується досягти шляхом:*

- оновлення Базового компонента дошкільної освіти.

7) *Якісне та здорове харчування дітей.* З цією метою необхідно:

- переглянути норми харчування у закладах дошкільної освіти;
- вжити заходи з метою дотримання санітарно-гігієнічних та протиепідемічних вимог;
- оновити харчові раціони, що задовольняють потреби організму дітей у якісному харчуванні;
- передбачити модернізацію технологічного обладнання харчових блоків закладів дошкільної освіти.

8) *Ефективне функціонування системи контролю та профілактики здоров'я дітей.* З цією метою необхідно:

- запровадити обов'язкову посаду лікаря у штатному розкладі закладу дошкільної освіти з обов'язковими державними гарантіями медичного працівника.

Отже, існує потреба у покращенні доступності та підвищенні якості дошкільної освіти з метою створення належних умов для її здобуття відповідно до потреб населення.

Враховуючи вищезазначене, учасники слухань рекомендують:

1. *Верховній Раді України*

1.1. Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій протягом третьої сесії УІІІ скликання підготувати та внести на розгляд Верховної Ради України проект нової редакції Закону України «Про дошкільну освіту» з урахуванням пропозицій і рекомендацій слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань науки і освіти на тему: «Стан і проблеми законодавчого забезпечення розвитку дошкільної освіти в Україні» (12 лютого 2020 року). У законопроекті, зокрема, передбачити:

- шляхи забезпечення доступності здобуття дошкільної освіти (проведення освітнього процесу способами та у формах, що є найбільш прийнятними для дітей відповідного віку, розвиток мережі закладів дошкільної освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності, фінансування здобуття дошкільної освіти за рахунок коштів державного та/або місцевих бюджетів);
- визначення державних гарантій для здобуття обов'язкової дошкільної освіти 5-річних дітей;
- визначення поняття якості освіти та освітньої діяльності закладів

дошкільної освіти; механізм функціонування зовнішньої та внутрішньої систем забезпечення якості дошкільної освіти; запровадження інституційного аудиту закладів дошкільної освіти, можливість громадської акредитації закладів дошкільної освіти, критерії моніторингу якості діяльності закладів дошкільної освіти;

- передбачити атестацію та сертифікацію педагогічних працівників закладів дошкільної освіти;

- підвищення кваліфікації педагогічних працівників сфери дошкільної освіти;

- створення умов для інклюзивної освіти у сфері дошкільної освіти та здобуття дошкільної освіти дітьми з особливими освітніми потребами;

- умови ліцензування освітньої діяльності у сфері дошкільної освіти (уточнити органи ліцензування у сфері дошкільної освіти, порядок отримання/переоформлення ліцензії та відповідальність за її відсутність тощо);

- багатоканальне фінансування дошкільної освіти;

- складові фінансової автономії закладу освіти, зокрема: ведення самостійного балансу, відкриття розрахункових та інших рахунків у фінансових установах, бухгалтерського обліку самостійно закладом освіти, через централізовану бухгалтерію або шляхом застосування послуг аутсорсингу;

- визначення понять робочого часу та його складових: педагогічного навантаження, методичної, організаційної роботи та інших видів педагогічної діяльності педагогічного працівника;

- зменшення педагогічного навантаження педагогічних працівників на тиждень (для вихователя – 25 годин, соціального педагога – 30 годин, практичного психолога – 30 годин, інструктора з фізкультури – 25 годин, вихователя-методиста – 30 годин тощо);

- збільшення тривалості щорічної відпустки (для педагогічних працівників закладів дошкільної освіти до 56 календарних днів, помічників вихователів – до 30 календарних днів);

- реалізацію засад державно-громадського та державно-приватного партнерства у сфері дошкільної освіти;

- запровадження нових інформаційно-комунікаційних технологій, інтерактивних методик у сфері дошкільної освіти;

- зменшення наповнюваності груп, що дасть можливість для ефективного впровадження інклюзивного навчання.

- удосконалення правових механізмів реалізації рівного доступу до якісної дошкільної освіти для дітей з населених пунктів, де відсутні заклади дошкільної освіти, а саме: врегулювання питання підвезення дітей дошкільного віку до закладів дошкільної освіти, створення центрів методичного та психологічного супроводу батьків, діти яких не отримали місця здобуття освіти в дитячому садочку;

- організацію здорового та якісного харчування вихованців у закладах дошкільної освіти, а також медичного супроводу.

2. Рекомендувати Кабінету Міністрів України:

2.1. Розглянути можливість виплати субвенційних коштів з державного бюджету місцевим бюджетам на:

- покращення соціального захисту педагогічних працівників закладів дошкільної освіти;

- створення безпечного, інклюзивного, розвивального та комфортного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти;

- адресну грошову допомогу випускникам закладів вищої освіти, які здобули освіту за напрямами та спеціальностями педагогічного профілю та уклали угоду про роботу в закладах дошкільної освіти;

- оновлення технологічного обладнання харчоблоків, проведення ремонту та закупівлі нового устаткування для їдальнь закладів освіти тощо.

2.2. Впровадити державне забезпечення закладів дошкільної освіти програмно-методичними, навчально-наочними, навчально-розвивальними, корекційно-розвивальними, дидактичними та іншими матеріалами для використання в освітньому процесі.

2.3. Розробити державну програму зі співфінансування будівництва закладів дошкільної освіти з державного та місцевих бюджетів з урахуванням можливостей територіальних громад.

2.4. Розробити механізм розподілу міжбюджетних трансфертів на забезпечення дошкільної освіти між місцевими громадами за принципом «гроші ходять за дитиною».

2.5. Розробити та затвердити норматив фінансової забезпеченості закладів дошкільної освіти.

2.6. Розробити нові механізми сприятливих умов використання державного нерухомого майна та земельних ділянок територіальних громад приватними та корпоративними закладами освіти, іншими суб'єктами освітньої діяльності, що забезпечують здобуття дошкільної освіти.

2.7. З метою розвитку матеріально-технічної бази закладів дошкільної освіти, зокрема заміни застарілого технологічного обладнання харчоблоків, пралень; створення сучасного розвивального середовища для дітей; забезпечення закладів дошкільної освіти комп'ютерною технікою, сучасним програмним забезпеченням, підключення закладів до мережі Інтернет; поповнення закладів навчально-методичними посібниками, ігровим матеріалом розглянути питання щодо доцільності розроблення цільових державних програм – «Інтернет для усіх закладів дошкільної освіти», «Ігрове обладнання для дошкілля», «Ресурсні кімнати для закладів дошкільної освіти».

3. Рекомендувати Міністерству освіти і науки України:

3.1. Розробити Концепцію розвитку дошкільної освіти, спрямованої на розв'язання її актуальних проблем, визначення концептуальних засад та прикладних інструментів забезпечення доступної та якісної дошкільної освіти.

3.2. Оновити Базовий компонент дошкільної освіти з урахуванням вікових особливостей дітей дошкільного віку, формування необхідних компетентностей та базових якостей особистості, набуття первинного соціального досвіду, що

забезпечує підґрунтя для подальшого успіху дитини, її гармонійного цілісного розвитку та забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою.

3.3. Оновити Положення про заклад дошкільної освіти, зокрема з метою врахування автономії закладів освіти, передбачених Законом України «Про освіту», Законом України «Про дошкільну освіту», урізноманітнення форм організації здобуття дошкільної освіти, вдосконалення порядку зарахування дітей до закладу дошкільної освіти, створення ефективної системи управління закладом дошкільної освіти, врахування діяльності закладів дошкільної освіти усіх типів і форм власності, інших суб'єктів освітньої діяльності, що забезпечують здобуття дошкільної освіти.

3.4. Запровадити моніторингове дослідження якості дошкільної освіти з метою виявлення актуальних проблем та шляхів їх розв'язання, а також об'єктивного оцінювання якості дошкільної освіти України.

3.5. Оновити Типові штатні нормативи дошкільних навчальних закладів, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 04.11.2010 року № 1055, зокрема передбачити в штатному розписі посаду практичного психолога з урахуванням кількості дітей у закладі, а не кількості груп; дефектолога та вчителя-логопеда тощо.

3.6. Розробити професійний стандарт вихователя закладу дошкільної освіти та стандарт вищої освіти зі спеціальності «Дошкільна освіта».

3.7. Вжити заходи з метою удосконалення системи освітньої статистики у сфері дошкільної освіти.

4. *Рекомендувати Міністерству охорони здоров'я України спільно з Міністерством економічного розвитку і торгівлі України:*

4.1. Розробити перелік продуктів та примірні меню для забезпечення раціону дітей, яким рекомендовано безглютенову та безлактозну дієту з метою забезпечення зазначеної категорії дітей харчуванням в умовах закладу дошкільної освіти та внести відповідні зміни до Інструкції з організації харчування дітей в дошкільних навчальних закладах та постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження норм харчування у навчальних та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку» від 22 листопада 2004 року № 1591.

4.2. Провести моніторинг якості основних продуктів харчування, що поставляються у заклади дошкільної освіти. Заборонити використовувати субпродукти, консерви, печиво, що містять транс-жири, маргарин, консерванти, красителі тощо в харчуванні дітей дошкільного віку.

4.3. Внести зміни до Наказу від 24.03.2016 № 234 «Про затвердження Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів» з метою приведення їх у відповідність до Закону України «Про освіту», «Про дошкільну освіту».

5. *Рекомендувати Національній академії педагогічних наук України:*

5.1. Підготувати науково-обґрунтовані пропозиції до проекту Концепції розвитку дошкільної освіти.

5.2. Надати науково обґрунтовані пропозиції щодо оновлення Державного стандарту дошкільної освіти «Базовий компонент дошкільної освіти» та відповідних освітніх програм.

5.3. Передбачити проведення фундаментальних і прикладних досліджень з проблем дитячої психології, дошкільної дидактики та раннього розвитку дитини від 0 до 2 років.

5.4. Розробити навчально-методичне забезпечення з раннього розвитку дитини для закладів дошкільної освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності у сфері дошкільної освіти, батьків.

5.5. Провести методологічний семінар «Дошкільна освіта в контексті ідей Нової української школи» (квітень 2020 р.) у рамках Міжнародного Форуму з дошкільної освіти (квітень 2020 р.).

6. Рекомендувати органам виконавчої влади та місцевого самоврядування:

5.1. Вживати ефективних заходів з метою розвитку мережі закладів дошкільної освіти, у тому числі інших суб'єктів освітньої діяльності, що забезпечують здобуття дошкільної освіти, а також створення додаткових місць у закладах дошкільної освіти, що вже функціонують.

5.2. Передбачити введення до штатних розписів закладів дошкільної освіти посаду медичної сестри з дієтичного харчування, відповідно до Типових штатних нормативів дошкільних навчальних закладів, затверджених наказом Міністерства освіти і науки від 04 листопада 2010 року № 1055, з метою створення належних умов і контролю організації раціонального харчування дітей.

5.3. Посилити контроль за організацією харчування дітей у закладах дошкільної освіти та виконанням норм харчування відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження норм харчування у навчальних та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку» від 22 листопада 2004 року № 1591.

6. Контроль за виконанням рішення покласти на голову підкомітету з питань раннього розвитку та дошкільної освіти Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій Воронова В. А.

Голова Комітету

Сергій БАБАК